

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Litterae Societatis Iesv E Regno Sinarvm Annorum MDCX.
& XI. Ad R. P. Clavdivm Aquaiuam eiusd. Societatis
Præpositum Generalem**

Trigault, Nicolas

Avgvstae Vindelicorvm, 1615

Residentia Nanquinensis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68733](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68733)

Residentia Nanqui- nensis.

IN hac altera Imperij Sinensis Regia, sacerdos vnus P. Alfonsus Vagnonus Italus, cum duobus fratribus adiutoribus magnam anni partem resedit, his porro Diuina bonitas & vires & animum dedit non ad vsitata solum societatis nostræ ministeria, sed etiam ad insolitos labores, quos secum noui Templi edificatio adduxit, fertilis hic annus fuit fruge Christiana ac rebus bene gestis præclarus. Hæc omnia videor mihi aptè ad tria capita contracturus; si primùm dixerero quos hæc vinea fructus fidei virtutisque dederit; mox quàm opportunis auxilijs ab eo qui se agricolam vocat è cælo sit irrigata; ac denique si templi, velut torcularis in hac vinea, extructionem delineauero, in qua extructione vtrimque Deus ac homines videntur officijs sibi proprijs decertasse.

Primum igitur dum hoc nouale excolitur, palmites inserti supra octuaginta, qui si numerus exiguus videtur & infra vota, hanc nostram auiditatè Dei nutu temperemus, memores propheticè dictū: Bene patientes erunt vt anunciēt: In his noñulli, fuerunt qui studiorum suorū præmia, litteratorum ordinem erant consecuti, in quo vno tota Sinica Nobilitas, ne dicam felicitas videtur

videtur confedisse. Ex ijs porro vnus iam insigni dignitate conspicuus Christo nomen dedit: Magistratum porro filij aliquot: quæ nunc narrare aggredior, ut quidq; annalibus dignū reperero. In primis dicendus mihi occurrit is, in quo primaria dignitas conuersionem fecit illustriorem. Fuit hic vnus è primarijs huius Regiæ Magistratibus, quos Sinico nomine Tauli vocamus, ad cuius Tribunal certę vrbis regiones recurrūt, nec in vrbe solum ius exercet, sed præest ijs omnibus negotijs, quæ vna ex quindecim regni prouincijs ad regiam refert, idēq; ex munere de vniuerso regni statu monet ea, quæ videntur opportuna. Hic metropolis Cantonicæ Ciuis, est, cognomēto Chem, Apostoli Thomæ nomine in baptismo insignitus. Olim in regia Pequinenfi cum ageret, magnam cū P. Matthæo Ricio de reliquis necessitudinem contraxerat, vnde non grauatē vni è filijs aſos ferè quindecim nato, liberam sacra nostra suscipiendi fecit facultatē: verum ipse tum quibusdam remoris expedire se nō potuit; nam & negotia animum alio diuertebant; polygamia verò (vulgare procerum Sinensium malum) etiam auertebat: sed nescio an fortasse vehementius aduenarum nomen, duplici compe-
de vel superbix vel metūs impediret. Superbia barbaram (nam ipsi quoque hoc nomine insigniunt quotquot natura cælo Sinico nascentes exclusit) barbaram inquam horrebat

M 2 ac su

ac suspectam reddebat veritatem, metus incur-
rendi criminis externæ consuetudinis, quod est
propè perduellio, qui metus Sinas omnes inua-
sit, sed in Cantonensium maximè medullas pe-
netrauit. Itaque hīs vinculis exolui tum planè
non potuit. Cum denique in hac regia ad eam
quam supra dixi, dignitatem fuisset euectus, eo
in munere semel initam cum nostris consuetu-
dinem, hic quoque retinuit sibi semper similis,
verùm credendum est, id bonum Patrem Mat-
thæum Ricium è cælo perfecisse, quod in terra
cæperat. Nam vbi Nanquini auditum est, eum
Pequini diem suum obiisse, ex ijs qui certatim
ad ædes nostras deploraturi mortuum venie-
bant, vnus fuit, futurus breui noster Thomas,
qui intimum doloris sensum præ se ferens, sæpe
commemoratus in annalibus nostris, ad nomen
de mortui in tabula scriptum, ritus exoluit, &
consolaturus, vicissim consolationem exigere
visus est. Eum doloris sensum, non negligen-
dam occasionem ratus Pater, qui venientem ex-
ceperat, aggressus est leuare: nam ex Patris felix
citate, solatij sumens argumentum, eum quo-
que hortatus est, faceret omnino, vt quem vi-
uens amauerat æternum sibi amicum compara-
ret. Ex ea re, in fidei nostræ capita digressus est
ita feliciter, vt iam se exinde rem tantam serio
tractaturum esse reciperet; nec minus fecit
quàm dixerat, nam aliquot alijs congressibus
dedit

dedit manus: quam etiam ad rem, prius Pater ab eo rogatus uti Magistrum suis filijs procuraret, Christianum ingesserat eum, quo nostri in Sinicis libris exponendis utuntur. Is quoniam domi ex more Sinico degebat, perpetuus ei comes & hortator erat. Itaque vani tandem metus sublatis, fides coniugalis debitæ unitati restituta; ad concubinam conuersus, ait se, & per ætatem, & per valetudinem statuisse iam dudum ei renunciare, sed nunc demum, cum ea sacra susciperet, quæ antiquam cum ea consuetudinē in scelere prohiberent, omnino & in perpetuum se eam abdicare, ac nequid periculi ex eius consortio superesset, eam ab se in Patriam ablegauit. his itaque vinculis exolutus, Christianam libertatem expetebat. ergo fidei nostræ capitibus memoriæ commendatis, & mysterijs abundè imbutus, baptismi sui diem eum esse voluit, qui nascenti primus fuerat (quem diem Sinæ præ omnibus celeberrimum habent) asserens, eum sibi bis natalem post hac fore. Eum diem ubi aduenit, ceteris negotijs vacuum huic uni voluit consecrari. Domi igitur certis de causis, salutaribus aquis magna pompa elutus, diem, magno utrimque gaudio, lætum cum Patre, quæ magnifico accepit epulo, lætus exegit: nemo tamen domi baptizatum putet ideo, quòd velut alter Nicodemus domesticis parietibus, ut ille tenebris, suum ad Christum aduentum vellet

occultari; sed ex alijs causis, quas secum officij ratio trahit, quæ ab Europæis non facile possunt nisi longa narratione intelligi. quin potius hic idem, de quo agimus, à Patre, dum hac de re ageretur, rogatus, velletné secretum seruari? respondit, nunquid arcano in re bona opus est? egone rem malam aggredior? tota vrbe publicetur, per me licet, atque ita ab illo nostrisque factum magno cæterorum Neophytorum gaudio, qui satis intelligunt, plus ex hoc vno capite quàm ex aliquot vulgi millibus, ad rem Christianam accedere dignitatis atque fructûs. Nec bonus Parens rem nauiter suam egisse sibi visus est, nisi vna filiorum salutem in tuto collocaret, Supererant cum eo duo, eos quoque vna renasci voluit, & Christo nomen dare: qui hæctenus acceptam fidem egregiè retinent & colunt magno suo solatio rei que Christianæ adiumento, vti quæ infra commemorabimus ostendent.

Huius nostri Doctoris Thomæ opera, Pater, qui hic rem Christianam procurat, amicitiam iniit cum alijs quatuor eiusdem officij collegis. è quibus vnus satis habuit lucis, ad agnoscendam fidei nostræ veritatem, sed ad expediendum se muliebribus pedicis non habuit animi satis, nihilominus quod ipse non amplexus est, eius consequendi boni filio auctor fuit. Annos hic iam natus tres & vigin

ginti, iam Sinicus baccalaureus & magnæ indolis, & ab ijs, quæ patrem remorabantur, impedimentis liber. Eius consilij præter ceteras hæc fuit causa. patiebatur iuuenis nescio quas nocturnas perturbationes ac metus, adeo ut excusso somno in clamores erumperet; vterque sperabat posse salutaribus baptismi aquis remedium inueniri, quod & magnam partem est consecutus.

Alius quoque è Collegis, priori parum absimilis fuit, nisi quod vterius progressus, urgebat diu in Neophytorum numerum adscribi, sed quoniam per publica negotia non satis instrui poterat rebus nostris, ac potissimum quod procliuus in mollitiæ polygamiæ ægrè deserturus notaretur, hæcenus supersedere visum est, dum patientiori animo, cælestis radios lucis admittat. atque hi sunt ferè tres illi qui ædis sacræ opus, vt infra dicam, maximè promouerunt.

Præter hos alius quoque senex octuagenarius, grauissimus iuxta ac Nobilissimus, Neophytorum numerum non anxius solùm verùm etiam plurimum cohonestauit. Eius Nobilitas aliquot iam retro sæculis originem trahit ab ijs ducibus, qui Hum-vnum Regem, Mahometanis tyrannicam Sinensis Imperij administrationem eripientem, adiuuerunt, qui ex eo tempore honoribus

M 4 & opibus

& operibus aucti haecenus perseverant, quam publica munera non attingunt. Hic, de quo agimus, Patruus est capitis familiae, cuius dignitatis nomē ab Sinis Quocum appellatur; ab rege secundus magnis ab eo honoribus afficitur, siquidem vni illi cum rege licet considerare. Patruus ipse quoque ditissimus ac nobilissimus, in nostrorum notitiam, opera cuiusdam literati, viri grauis nostrique amici deueniens, domi nostrae coram audijt aduentus nostri causam, ac instituti rationem, post domi suae, cum Pater visitandi officium de more redderet; legis nostrae capita percepit. denique aliquot congressibus dedit manus, & tandem baptismo veteris vitae maculas abluit. Exinde quot mensibus bis domum nostram redijt, nouilunio scilicet ac plenilunio, Deum adoraturus; quod illi satis est incommodum, cum per ætatem, ne cubiculo quidem, nisi sella vectus egredi possit. Sed nefas ducit eum, quem prius falsis simulachris idolorū cultum præstitit, ad veri Dei honorem impensius prosequi. Ventitantem Pater semper opportunis colloquijs instruit, vt omnino sperandum sit, bonum illum senem, de numero electorum esse, eundem morte matura breui in cælis aucturū. Si quando, quod est per rarum, perse ipse venire non potest, mittit qui suo nomine odoriferos suffitus ac cereos Deo offerat, in valetudinem suam causatus. Nec in

nos,

nos, quàm in ipsum Deum minus liberalis, quibus suum frequentibus muneribus amorem testatur, & inopiam subleuat. His paucis contentus, ceteros qui Christo nomen dederunt silentio inuoluam, quoniam alia me vocant, ut quem initio mihi proposui ordinem sequar.

Institutum superioribus annis, sub Deiparæ nomine, sodalium, bellè procedit. De sodalibus multa dici poterant, verùm omiſſis ijs, quæ pietatis vsus ex insolentibus vulgaria effecit, pauca seligam rariora. animorum zelus in ijs non mediocriter eluxit. Vnus ex ijs, aliquot infantes moribundos, cælo intulit, è quibus vnũ, quem parentes vererentur ne quod erat saluti futurum, perniciem inueheret, expressa è sudario aqua, prolatisque sacræ formulæ verbis, clam baptizauit. Sed alterius ab eodem eluti euentus non habuit solùm specimen charitatis, sed etiam miraculi. Agebat iam propè animam infantulus quidam, variolis, puerili ferè morbo, fædè infectus, exorauit idem ille parentes uti moriturum finerent ritu nostro lauari, potentem esse Deum, etiam desperatam salutem impertiri, hac spe desperantes illecti, summus enim dolor nihil non admittit, annuerunt; mira res, elutus, remittente se multum vi morbi, spem sanitatis certam dabat. Parentes primo stupère, sed ut erant mirè gentilicij ritibus addicti datam salutem, ingrati non sine graui datoris iniuria, aliò

M s deriua-

deriuabant, multa mentitis Dijs gratulantes, grati animi signa profanis ritibus exoluebant. E nostris Pater rem cum mærore intelligens clarè prædixit fore, vt eam contumeliam iustus Dei furor vlcisceretur. Nec defuit dictis euentus; subito salus, à suo fonte alio deriuata, aruit; Puer in peius momentis singulis ruens; biduo interiit, suo bono, parentum pænâ. Credimus etiam aliquot cælo immisos infantulos salutem suis exorasse parentibus.

Nec in Pueris sodalium feruor stetit, mulier erat vxor Neophyti, sed ipsa suis adhuc erroribus inuoluta, ex hominis perditæ viciniam, magnum adibat existimationis & suæ & mariti discrimen; Id sodales aliquot odorati perfecerrunt, vt aliò comigrarent, nec destitère, donec liberam ab infamia mulierem, à sua quoque cæcitate liberarent. Itaque ipsa quoque mariti tandem exemplum secuta, Christo nomen dedit.

Habent hi sodales domi nostræ cætus suos, sed ijs non contenti alium inter se instituerunt, quo frequentius de his inter se agant, quæ ad Christianam pietatem spectant, vbi sese ad pia opera excitant, ægros visendi, Neophytos inopes, corrogata inter se eleemosynæ nomine pecunia, iuuandi, defunctos comitandi, reiecto etiam funebri conuiuio; aliaque multa perficiendi, à quibus consultè abstineo, quoniam à nobis non vulgaria expectantur, quanquam hæc ipsa,

ipsa, in orbe Christiano quotidiana, apud Ethnicos inaudita, omnium oculos in se conuertunt, magna cum nostræ legis approbatione & aliquando imitandi cupiditate. verum ne videantur soli sodales virtutis laudem occupasse, concludam insigni non ignobilis Neophyti facinore, qui fuit vnus ex ijs Magistratibus, quibus bellica curæ. quem superioribus annis in Regia vrbe Pequinenfi in nostros incidentem, lux veritatis aspexit; iamque eius ad Deum conuersionem Dominus, qui se vinci non patitur, multis muneribus compensauit. In Doctorum enim gradum (nam etiam ipsi bellici Magistratus pares cum litteratis honorum titulos habent) in Doctorum, inquam, gradum est prouectus, & primo munere fungi iussus est, præter morè, honorifico in hac vrbe Nanquinensi; quo cum peruenisset, nihil habuit antiquius, quam in ædè nostram sacram se conferre, Deo pro beneficijs gratias acturus, & consortium fidei cum nostris initurus: lapsis aliquot diebus, cum ex more munus suum adiret, publicè propositis falsorum Deorum simulacris, noluit solitos honores exhibere, sed constanter professus, se esse cæli ac terræ dominatoris cultorem, ab eo loco auersus, vbi erant simulacra, ad aliū in quo simulacra nō erant, eum qui vbique est coram quamplurimis adorauit, quæ rei inscios ad sciscitandū; peritos autē iam rerū nostrarū, ad imitandum incitauit.

deinde

deinde quoties expedire se negotijs potest, quæ habet non pauca, ad nos venit vel Religionis causa, vel sua dubia in Republica gerenda cum Patre collaturus, cupidus ea ad iustitiæ Christianæ normam dirigendi; vxorem cum habeat maximè idolis addictam, nullis machinis ad sui imitationem adduci valuit; quanquam tandem ad effigiem Deiparæ colendam induxit; cuius ope speramus aliquando fore vt filij Religionem colat, cuius matris effigiem non auersatur.

Quæ homines plantant ac rigant ijs dat Deus incrementum, quod cum vbiq; suis faciat temporibus, tamen hoc ipsum euidentius ac frequentius ferè facit in suis noualibus. Id aliquot exemplis insignioribus res loquatur: nam ea quæ aquæ lustralis ac sacrorum ramorū vsu pene quotidie peraguntur, sufficit vno verbo designare.

Vicinus noster Magistratum gerens non infimū, filiam annorum ferè quindecim, quam charissimam habebat, iam aliquot menses ægritudine graui exercitam, pharmacis varijs nulla spe curabat; Medicorum etiam damnatis auxilijs, ad ritus gentilicios conuersus, nihil proficiebat: die quadam puella soporem, quo correpta fuerat, excutiens parentem inclamat; aberat istum fortè amici collegæ conuiuio exceptus, accersitus accurrit, quærit ex filia ecquid velit? cum puella vicinum, inquit, est sacellū cæli Domini,
(sic

(sic enim lingua Sinica Deum appellamus) eiusque sanctissimi parentis, quid est causæ cur hæcenus eo nondum itum ad salutem, quàm facile mihi conferre possunt, impetrandam? Obstupuit Parens, & mox filium cum famulis ad sacellum nostrum mittit, iussum adorato Deo religiosè, lumine ac odoribus offerre munera. Ipse domi votum nuncupat, certam pecuniæ summam pro filiæ salute. Nec voto nuncupato contentus, ipsemet die insequenti, quod pridie per filium fecerat, per se præstitit: Eo ipso die puella melius habere cæpit, magna omnium admiratione & gaudio: sed quo pede cæperat, non institit Paternus amor; verùm alio conuersus & ad aliena, credo ne si nihil intentatum relinqueret; nèue satis præsidij in vna ad sanitatem via foret; nescio cuius suasu, veneficam induxit, quæ suis carminibus spiritus vt aiunt cieret. atqui illa spirituum inuocatrix puellæ spiritum paucis diebus expulit. Parens verò vel culpam agnoscens, vel aliquod maius metuens malum, votum exoluit, hac ipsa re satis testatus, licet Ethnicus salutem filiæ à Deo datam, à se ereptam.

Ingrati animi culpam ita luit ille; grauiùs vxor cuiusdam nostri Neophyti, ex culpa grauiore, coniugis nec auctoritate nec exemplo adduci valens, vt idem fidei, quod vitæ iugum traheret; quin vltèrius progressa maritum, ad excutiendum suaue Christi iugum, sollicitabat, sed
cum

cum nihil efficeret, nondum stetit audacia, nam arreptam Christi seruatoris effigiem, indignis modis tractauit, in Deum sanctosque ore blasphemio debacchata. Non fuit impunè tantum scelus; fortè leui ex causâ cum nescio qua vicina sua, muliebri more litem serit, & tam altè animo iniuriam accepit, vt octidui spatio, extremè conficeretur, ibique pœnitens sapius exclamaret vt Patrem baptismi causa accerferent; obtinere tamen non nisi serò id potuit, siue quod noui Christi Tirones, nondum satis sui Ducis lenitatè cognoscerent, indignum arbitrari à Christo recipi eam, quæ in Christum tanto fuisset furore debacchata; siue alia de causa: certum tamè hoc ei iusto Dei iudicio negatum, qui sic res humanas è cælo moderatur, vt sapius amari, nonnunquam etiam timeri velit. Non idem fuit alterius iuuenis exitus, à quo morbus extorsit fidem, quàm cum suscepisset, altero die tantum The-saurum, ne perderet, in tuto vt speramus moriens reposuit.

Quæ diximus, iustum in iniustos Deum, quæ sequantur, bonum in bonos attestantur, vt verum sit illud Regij vatis. cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Inter Neophytos vnus est Andreas nomine solidus, & vere pius in paucis, huius vxor, marito similis, in ægritudinem incidit incognitam & grauem, nam primum grauibus doloribus vexata, ad in-

stat

star colicæ, nullam quietem capiebat; inde cre-
scens malum in paralyfim membra dissoluit, vt
non nisi alienâ ope se posset mouere; denique
his malis ad extremum vitæ discrimen adducta.
Dum hæc per aliquot menses geruntur, com-
plures in maritum insultabant, ecquid nunc
prodesset idola deseruisse, aduenam nescio quē
cæli Dominum venerari, à quo non possent his
malis eripi? Insultantium erat caput vnus ali-
quis qui Christo deserto, ad idola redierat, con-
iugis suæ suasionibus adductus; quæ & ipsa o-
lim quoque Christianis sacris initiata asserbat,
se, cum morbo vexaretur, nuncupato profanis
sacris voto, salutem reperisse, qua ex causa cum
liberatoribus, vt ipsa putabat idolis, in gratiam
redijt: Auctores igitur hi fuere nostris Neo-
phytis, vt certos ritus exusta papyro perage-
rent, sed frustra; sentiebat tamen hæc vir bo-
nus, & sæpe domum nostram solatij causa ven-
titabat, Deo ac sanctissimæ Virgini in suis æru-
mnis supplex, interim quoque remedia medi-
corum adhibens nihil relinquebat intenta-
tum: sed cum omnia spem fallerent, an-
gebatur, demum satis exercito Dominus con-
solator adfuit, post nuncupatum magnæ Dei
Matri votum illico melius habere cæpit quo-
tidianis incrementis, demumq; integram rece-
pit sanitatem, sed qui cum bonis bonus, idem
quoque importunos insultatores & apostatas
pro

pro meritis castigauit. Namque illa mali dux & caput subita ægitudine denuo correpta, paucis diebus bis intererijt, magna eorum qui audierant, vel viderant admiratione.

Est aliud diuinæ virtutis argumentum. Neophytus erat qui re nautica transmittendisque huc illuc victoribus vitam sustinebat: vacuo fortè Nauigio in reditu à quinque vel sex viris rogatus est, vt se pacta pecunia in villam quandam transueheret. Vbi conuentum de pretio, euehitur noster Neophytus duobus nauticis socijs adiutus. Medio in itinere suos nautas mentiti vectores, latrones verissimi, impetu facto vinctos, maleque multatos in diuersas Nauigij latebras abstrudunt: latebant illi nihil nisi mortem expectantes, noster ad fidei suæ præsidia conuersus, totus erat in imploranda Dei ac virginis ope; Alius Ethnicus à necessitate consiliū capiens, ad anchoram, quæ forrè in suo iacebat tugurio, vincula conterens, liberas exsoluit manus, reque dissimulata, cum se iam non procul à terra abesse sensisset, in flumen defiliit; at mox è latronibus, aliquis arrepto ad eum confodiendum ferro natando persequitur, sed non assequitur absorptus aquis, altero in ripam euadente. sensit rem è tumultu noster Neophytus, & cum audisset non procul abesse à quibus audiri posset, auxilium inclamare totis viribus cepit, quam ob causam à latronibus ita malè hab-

bitus

bitus est, vt sola mortis simulatione eos abse ar-
 cuerit; rursumque iteratis suis votis, caeleste
 auxilium implorat, nec frustra, qui enim euase-
 rat, rebus suis sociorumque saluti consulens,
 non paucos è nauigijs quæ tum fortè aderant
 adiutores exciuit, vt ab ripa fugientes iam præ-
 dones insequerentur, quibus comprehensis
 nauigium & res suas nautis in libertatem
 assertis, restitunt. Noster ab huius regiæ Præ-
 fide euocatus, & multa de latronibus quæsitus,
 rogatus est etiam quibus auxilijs præsentem
 inter tot discrimina interitum euassisset. Deum,
 inquit ille vnum cæli Dominatorem colo, huic
 me ac mea commendans salutem inueni. Cui
 Præses, næ tu inquit vir bonus es, qui tam præ-
 sens à cælo auxilium impetraris! eumque post
 redditas res cum muere dimisit, latronibus sup-
 plicio pænarū, quæ sunt apud Sinas grauissimæ,
 mulctatis. Neophytus periculo exceptus vbi
 primū potuit, in ædem sacram venit Deo gra-
 tes, solatium nobis daturus.

Hoc mihi loco non omittenda mors no-
 stri Ignatij, de quo multa in superiorum tempo-
 rum annalibus scripta sunt. Fuit hic filius cu-
 iusdam ex ijs Magistratibus, quibus ad sumum
 in Republica Sinenfi gradum vnus deest; & cō-
 tractam ante multos annos cum Patre Matheo
 Ricio necessitudinem, cum nostris semper re-
 tinuit; Mors autem eius ad hanc sedem perti-
 net,

N net,

net, nō ideo solūm, quōd in hac Prouincia diem suū obierit, sed maximè quod ipse nobis in hac vrbe Regia domicilium pepererit, vnde ei plus debet res Christiana, quàm alteri cuiquam : quo nomine, breuiter eius in nos, rēq; Christianam, amorem, hīc velut Elogij loco congeram, vt merito suo impetret Europæas preces. Quocircā cum in Xancheana sede primum in Patrem Matthæum Ricium incidisset, enixe illū coluit, quod ab eo Alchimix rationem ac vitæ longioris præcepta speraret percepturum ; sed demum alia meliora edoctus, amorē auxit, adeo vt nondum sacris nostris initiatus ad societate nostram in hoc regno amplificandam, applicaret animum. Inter ceteros, aut potius præ ceteris, auctor nostris fuit, vt vilem profanorum sacerdotum Sinensium habitum, cum litteratorum cultu mutaremus, si quidē desideraremus quæ profiteremur, à viris primarijs audiri: vix paruimus, cum manifestè patuit diuinum istud fuisse consilium. Deinde cum eundem Patrem Nanquinum adduxisset, iam desperantem de sede sigenda, non animauit solum, sed effecit vt ad Patre in diuersorio omnis Magistratus, cōcurreret; atque ab illis ipsis impetrauit, vti domo nostris vendita, quod consequens erat, perpetuam commorandi potestatem facerent, eiusdemque opera effectum est, vt ex eo tempore in hanc vsque diem nunquam Magistratum concur-

concurfus, noſtræ domi defuerit; quod vnica
 eſt in hoc regno, rei Chriſtianæ procurandæ
 & habitationis ſecuræ adiumentum. Pro quo
 tam inſigni beneficio Dominus noſter abundè
 ſatiſfecit, immiſſa in eius animum Euangelij
 luce, quâ prælucente ad Chriſtum adiit. Cū ve-
 rò domi ſuæ, quæ abeſt ab hac regia, itinere
 dierum ferè ſex in morbum incidiffet hoc an-
 no, lentum illum quidem, eo tamen eſt extin-
 ctus. Is æger de ſua valetudine certioſam fe-
 cit eum Patrem qui huic ſedi præeſt (à quo
 baptizatus, & merito Ignatij nomine, tantus
 ſocietatis noſtræ cultor inſignitus) ſed in me-
 dio opere templi extructio abeſſe Patrem do-
 mo non ſinebat. Superuenere paucos quoque
 poſt dies aliæ eiusdem litteræ omnem periculū
 metum eximentes. Itaque dilata eius viſitatio
 tantisper dum Patres, qui in Chequianam pro-
 uinciam cogitabant, eum ex itinere interuiſe-
 rent: recrudefcente autem grauiùs malo, vtrim-
 que fuimus ſpe noſtra fruſtrati. Nam prius audi-
 tū eſt obiſſe quàm denuo periclitari, quod ma-
 ximo nobis dolori fuit, quanquam huic lenien-
 do venerunt litteræ filij, qui annos aliquot domi
 noſtræ educatus, ex quibus Parentem magno pi-
 etatis ſenſu obiſſe, intelligentes, ſperamus eum
 ad ampliffima præmia vocatum, ab eo à quo ad
 Chriſtianæ rei tā præclara initia fuerat vocatus.

Tandem ad ædis ſacræ constructionem ve-
 nio, quæ multa habet annalibus non indigna.

Præter angustias sacelli domestici, quæ iam Neophytos in dies numerosiores non capiebant, ædem aliam sacram ampliorem extrui persuadebat, alterum in Sinensi imperio templum. Nequid autem turbarum cieretur, veritus is qui huic sedi præest, cum Patribus peritiores quoque grauioresque nostros Neophytos in consilium adhibuit: Gerebant tum in hac vrbe Magistratus grauiissimos Christianis sacris initiati tres Doctores, Ioannes videlicet de quo anno superiore. Leo quo de annis quoque superioribus multa & hoc quoque sumus plura dicturi. Thomas denique cuius paulò ante memini, accessit istis Doctor quoque Paulus toties in annalibus nostris decantatus, qui peracto iam parentis funere, ac luctu in aulam Pequinensem ad amplissimæ dignitatis munus reuertebatur. Hæc quatuor Ecclesiæ Sinensis lumina, de templo rogati, vno omnes ore Patris consilium comprobauerunt: solùm deterrebant, partim domus nostræ, partim maius malum, incredibiles rei familiaris angustia; nam vt apertè dicam, ad necessariam & quæ imminui non poterat sustentationem, prouentûs annui dimidium verè deerat. Interim tamen vrgebat non omittenda capillatæ frontis occasio, cum præter hos, quos modò nominavi Neophytos, grauiissimus quisque ex Magistratibus ita faueret, vt omnia impetrari tuto posse viderentur; adeoque audendum

dum Deo auspice, qui non frustra hanc ingerebat tam voluntatem quàm opportunitatem. Ad proferenda domesticarum angustiarum spatia primum animum adiecimus coëmptis ædibus vicinis aliquot, auctoritate & sumptu nostri Leonis, cuius in hoc negotio primus feruor enituit. Dū hæc geruntur, opportunè aduenit superior totius Missionis, qui vt initio, dixi omnes nostrorum sedes, in aulam se conferens, ex itinere visitabat. comitabantur eam duo Patres quos supra dixi, aderat præterea à superiore euocatus Pater Lazarus Cataneus, huius missionis nunc omnium antiquissimus, qui tum in vrbe vicina, rem Christianam procurabat. hi quinque ergo Patres, satis rarus in hoc regno nostrorum cætus, cum alijs, de quibus consultarent, rebus, noui quoque templi exædificationem, in consilium vorarunt. & quanquam videretur supra vires opus, tamen rei gerendæ occasione permoti, & Patris potissimum qui rem erat perfecturus grandi fiducia adducti, in eandem omnes cõuenère sententiam. Dirutis continuo ædibus area cõplanatur, & delineata est prima ædes sacra regiæ Nanquinenfis, publica breui auctoritate erigenda; ab ædificando tamen abstinuit Pater, dum superior compositis rebus huius domicilij, iter suum prosequeretur alijque in suam quisque fuissent stationem dimissi. Relictus Pater cum duobus fratribus nostris, incredibili

dibili ob paucitatem operarum è nostra Societas
 te labore, & occupatione multiplici districtus,
 negotium templi instruendi aggreditur. quo in-
 quis, sumptu? quid quærere opus? an apud Sinas
 non est Deus? satis fuit cæpisse; certatim, ubi
 auditû Domino cæli ædem extrui, amici omnes
 Christiani Ethnicique subuenère, idque adeo
 præter opinionem sæpe ut è cælo pluere substi-
 dia viderentur, non imbre tamen nimis copio-
 so, sed velut capillari pluuia, quæ opportunè la-
 bens sitientium agrorum irrigat siccitatem. Ita
 sæpe in hac extruptione contigit, uti plerumq;
 exsiccatos & aridos propè loculos, argenteus
 ros stillatim secundarit quantum satis esset, to-
 to illo tempore quo structura opem poscebat.
 Iam tectum spectabat prouecta moles; sed in-
 opia tegere cum non sineret, Pater horologio,
 quod diem tenuissimis rotulis metitur identidè
 auidis inspectoribus ostenso, cupiditatem alicui
 iniecit illius potiundi quantolibet pretio. Eo
 igitur sponte multisq; precibus persoluto, ad fa-
 stigium ædes euasit. Cum tota verò spes huius
 ædis erigendæ in Neophytis Magistratibus re-
 poneretur, nondum possum à Dei providentia
 commemoranda discedere; quanquam ne plus
 in hominum præsidio, quam Dei auxilio, spei
 collocaremus, maximum amicorum par, Ioan-
 nes & Leo, è medio negotio subducuntur,
 dum eo ipso tempore, hic ad Patris, ille ad ma-
 tris curanda funera deposito Magistratu, con-
 cessere

cessere, solo paucorum dierum tyrone Thoma relicto, quanquam qui abierunt non ideo beneficentiam omnem secum extulerunt, nam & abeuntes sperata subsidia reliquerunt, & absentes pro se quisque sua submiserunt; tamen minime dubium est quin humano ingenio rem metientibus, hoc ipsum satis futurum fuisset ad omnem ædificandi cogitationem deponendam; nisi Dominus Deus in spem nos erexisset, & Neophytos ædi suæ subtractis, idem ipsos Ethnicos suffecisset. Ex ijs vnus qui non infimum gerebat in republica munus, cum ad visendam nouam ædem (cuius fama quotidie quamplurimos exciebat) aduenisset; Contemplatus facelli, in quo ara & Christi seruatoris effigies ponenda erat formam, cum præter reliqua maximè illa captus esset, petijt eius perficiendi exornandiq; sibi fieri facultatem. Cuius mox sumptu pauimentum, fenestræ, pictura perelegans & ductum in fornicis morem tectum perfecta sunt. Deus illi pro munere religionis lucem & pro templo cælum reddat. Præter eos, quos dixi, Ioanem ac Leonem Neophytos Doctores, ac Thomam hoc opus adiuuit quoq; egregiè senex ille nobilis, hoc anno baptizatus: adiuuere quoq; nostri Neophyti etiam tenues, qui collecta pecunia, inscio & inuito Patre calcem coemerunt, cū sumptu operam insuper suā, vt quisq; valebat, conferentes. Inter quos duo maximè excelluere; alter Philippus Sinicus Baccalaureus

& Patrum nostrorum qui Sinicas litteras ediscunt Magister, toto eo tempore in hanc rem vanam intentus, omnia procurabat, coëmebat, dirigebat tanta sedultate ac fide, quantam ab vno nostris fratribus sperare poteramus. Alteri Lucio nomen est, qui copiosus est in vrbe vicina negotiator, fortuito nostrorum opera Christo adiunctus, & rarè semper virtutis specimine insignis. neque hinc quam Pequini in nos effusior, quo cum se negotiorum causa contulisset, in Patris Matthæi Ricij mortem incidens, dici non potest quantum nostris ope, cōsilio, sumptuque subuenerit. Vbi ergo audisset Nanquini nostros ædem sacram moliri, relicta familia negotijsque omnibus ad Patrem iuuandum, quem solum esse intellexerat, venit, domi nostræ confedit, nulli labori ac sumptui parcens, vt in hanc rem aliquid conferre mereretur: & dum nobis omnia, sibi, quæ est eius modestia, nihil facere videbatur, ac fortasse, ne quod fecisset emineret, præcipuam suam munificentiam in fundamenta, qui locus est demissionis Christianæ, coniecit, coëmpis ijs faxis quibus reliqua moles innititur. In hunc ferè modum Dominus in æde sua erigenda ostendit quam verè dictum à Propheta, Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam.

Cum æde sacra consilium fuit, hanc Ecclesiam stabilire ac erigere: id vt fieret, opus omnino erat

no erat hoc ædificium publica Magistratum auctoritate assurgere, quod ad istam rationem ferè gestum est. In hac Sinensi Republica, priuatae omnes ædes certum quotannis Regi vectigal pendunt, nisi quod immunes ij omnes, qui iam in litteratorum gradus euecti, alijque nonnulli, de republica bene meriti : ædes porro in aream templi coëmptæ vt erant hominum plebeiorum, sic tributo huic erant obnoxia. etsi, quod exiguum, nihil admodum nos augebat, opportuno tamen prætextu, dissimulata templi fabrica, ne repulsæ periculum adiremus, libellus conscriptus est, quo petebat Pater vt quoniam Deo cæli & terræ moderatori ædem extrueret, ea in area, in qua fuerant ædes priuatorum hominum, Regio tributo obnoxia, iuberent Magistratus, eas à tributo esse immunes. oblatus libellus amico cuidam; cuius hoc erat munus, qui minimè grauatè, plus etiam quàm fuerat postulatum dedit. nam publico diplomate sanxit in hunc modum : postulauit N. ædes quasdam regio tributo liberari, cum deceat nos, qui rem gerimus publicam, aduenas potissimum è remotis partibus omni officio fouere, & quoniam ædes cæli Domino ac summo rerum omnium Gubernatori exstruitur, mandamus ædes quas coëmit omnes, posthac in perpetuum à vectigali esse imunes. Hoc tam amplum atque insigne diploma, quo se demon facile prodi sentiebat,

N s non

non tulit vicinorum quorundam inuidentia, in nostram perniciem surgentisque templi nonnihil molientes; ad hæc inferiores nonnulli Magistratus, ad quos pertinebat id exequi renitebantur. Verum hoc ipsum quod eneruando diplomati parabatur, valuit ad ipsum confirmandum & aliud longe amplius impetrandum.

Gerit in hac regia iam annos aliquot primum ferè Reipublicæ munus vir, magna apud omnes integritatis & prudentiæ opinione, vnde & vulgo sanctus appellatur. Ad eum recurrere Pater omnino statuit, expositurus ei, se tale diploma à tali Magistratu impetrasse, nonnullos autem inferiores in eo exequendo difficiles se præbere, rogare se, vti suo quoque illud sigillo confirmer. Dictum factum, quin & ipse aliud proprium diploma addidit, in eandem sententiam, quo vetabat vt nemo in hoc suo mandato exequendo quicquam tergiuersaretur aut prætexeret: beneficio Pater gratias agens obtulit perelegantem D. virginis icunculam Europæo opere, quod ille suspexit ac libens accepit; post ad res nostras digressus, diu ac multa sciscitatus mirè omnia comprobauit, laudatoque summo pere nostro instituto, legis diuinæ promulgandæ continentiaque seruandæ, coram multis, tantas in nostros congeffit laudes, vt non sine rubore possent audiri. Hoc tam honorificum Diploma æmulorum in perpetuum ora obturauit, &

uit, & inferiorum Magistratum, qui fortasse in largitionem inhiabant, spem extinxit. Duplici confirmatum iam auctoritate templum accessione tertiæ etiam assurgebat. Quod enim pro ædium foribus spatium Sinæ, quantum lapis adijci potest, ferè producant, si quid inde adimunt proprio vsui, annua pensione redimunt: simile vectigal vni ex coemptis à nobis domui adhæserat, cuius immunitatem, ex alio tribunali petere oportebat. Illud quoque cum Pater ab eo qui huic rei præerat postulasset publicis litteris impetravit, quibus dicebatur, quoniam ab alio tribunali iam area ædis cæli Domino extruendæ, tributum onere exoluta esset, decere quoque ut iisdem ex causis tribunal quoque suum hoc tantulum vicini spatium libens donaret. Sed neque hic finis aliud quoque perfecto iam opere confirmationis genus impetratum, quod quia est eiusdem argumenti hic adscribam.

Qua ratione in Europa Principes familiarum suarum appensis insignibus, amicorum villas, ædes, nemoraque à militari tuentur insolentia: ea quoque Sinæ ab amicis optimatibus inscriptiones quasdam obtinent, quibus se à maleuolorum incursum defendunt, quod duplici inscriptione nobis ultro præstitit noster Neophytus D. Thomas: nam perfecto iam templo misit ad nos magno ut fieri solet apparatu, inscriptiones duas, alteram ædi, alteram ædibus præfigendam; Vtraque hoc inscriptio

eras

erat tabula concinnè depicta, exsculptisquæ aliquot Sinicis characteribus, scriptoris nobili manu: Ædis quidem erat in hunc modum: *Aula Diuino seruitio deputata. Ædium; Magni occidentis litteratorum domus.* Vtraque supra suum quæque limen appensa in ingredientium oculos incurrens, suam cuique appellationem legendam præbet: Et quidem hic domi nostræ appensus est titulus, eo consilio, vt quoniam nostra nonnulla ministeria videntur cum profanorum cænobitarum Sinensium ritibus conuenire, & nonnulli ea similitudine decepti, nos ex eorum esse genere arbitrentur, quod non omnino euitare necesse est, si quidem volumus eum rei Christianæ prouentum quem speramus: Cum itaque litterati (quæ Sinarum secta est, & nihil habet propè à lumine naturæ alienū) videant nos quoque litteratos esse ac dici, facile nobiscum illecti ipsa instituti nostri societate conueniunt. Hoc ferè modo noster Thomas præter pecuniaria subsidia, quæ ipse quoque contulit, ædem nostram sacram ac priuatas coonestauit, præterquam quod frequens opus interuisebat, artificesque hortabatur, vt hoc opus quod erat publicum, accuratè celeriterque perficerent. Contra his roboratam præsidij ædem, nemo hæctenus ausus est mussitare, nec improsterum uti speramus audebit, nam ipsa in dies, ab ipsa velut ætate, plus accipit firmitatis.

Non

Non defuit tamen sibi Dæmon ac multa turbasset, si par malevolentiae facultas fuisset. Sanè per vicinas domos cursitans omnia metu machinationibusque & minis complebat, cum enim vicini nostri aliquot, ferè sæx vulgi, non ferrent tam altè molem consurgere, arbitrati, vt est superstitiosum hominum genus, bonam fortunam, quæ cælo labitur, tecto ædis altioris primùm illapsam sibi eripi, nihil non tentarunt, vt vel dirui molem, vel vicinis ædibus æquare facerent. verùm cum se iam publicis maximorum Magistratum litteris viderent prohiberi, inuidiam qua pæne rumpebantur, continuerunt, nihil audentes, nihil molientes, nisi quod euocatum coniectorem iusserunt, videret etiam atque etiam ecqua perniciès bonæ suæ fortunæ ab hac tam inusitata ædificij mole immineret. verùm neque Dæmoni suæ artes profuerunt, nam qui per Balaam populo suo bene ominatus est, idem vano coniectori mentiri solito, quam nesciebat, veritatem inspirauit. Nihil scilicet à cæli Domino à quo bona omnia, mali illis impendere, quo velut oraculo permoti, sua consilia molitionesq; damnauère: facerum est quod ex ijs vni contigit, pridie fortè collocatam in summo tecti culmine lapideam crucem nondū viderat, die insequenti vbi illuxit, aperta fenestra fortè suspiciens, vidit crucem, ac subito, tanquam si monstrum aliquod vidisset, fenestram obtura-

obtura-

obturauit mirè sollicitus de tam sinistro primis illis horis prodigio, quare ad alium vicinum Neophytum pergens, questus est admodum serio, nondum contentos Parres fortunam sibi viciniore cælis ædificio præripuisse, sed illam ipsam quoque suam, quæ sibi relicta fuerat venalem exponere. Crux enim Sinis venalis est indicium: doctus tamen hoc signum Christianis esse sacrum, vimque habere contra Dæmones & omnia mala propulsanda certissimam, resumptis animis deposuit metum, & cum fenestra redijt in gratiam, tam inde modò bonam fortunam exoptans, quam prius malam metuerat.

Omissis maleuolis ad beneuolos, & relictis tristibus ad lætiora transeamus. Dicit vix potest quantam Neophyti è tam felici rerum successu capiant voluptatem, quam in omni sermone ferentes, solis verbis non contenti, fecerunt inscio Patre velut publicam suæ fidei professionem, nisi fortè potius placeat primam in Christi seruatoris ædem, solemnem supplicantium pompam appellare. Solent Sinæ cum ædificij tecto culmen imponunt, multa edere lætitiæ signa, multa ritu superstizioso, inaugurandæ domus causâ, sacra facere, rati domus fortunam hinc pendere. Ad culmen ferè extructio deuenerat; intelligebantq; Neophyti Patrem consultò hoc ritu abstinere, & tamè videbatur è suo more res frigida, in re tam læta nihil alacritatis præ se ferre, quid

re. quid igitur? comūnicato inter se consilio, quæ licita erant, ab illicitis seligentes, primum varia quæ Deo offerrent munera coëmerunt, deinde ubi aduenit dies, quo culmen imponebatur, omnes in eundem locum conuenientes, singula in singulos munera partiti, cū instrumentis musicis, quæ à Neophyto bellici senatus, comodatò sumptierant; per mediam urbem clarissima luce in oculis omnium per nobiliores quosq; vicos in ædem nonam deuenere, ibi adorato Deo sua munera obtulere magno apparatu, lætitia maiore, maxima omnium Ethnicorum qui frequentes aderant comprobatione.

Hæc in culmine comūnis gratulatio, maior etiam aliquanto cum iam perfecto opere collocata est Christi seruatoris effigies, adorariq; cæpit eo in loco, quem ipse sibi tam insignibus suæ prouidentia signis præpararat. Incidit hæc noui templi dedicatio in Natalem Domini, quam sacratissimam noctem, Neophyti magno numero in ædem nouam collecti, totam in precibus, pijs cohortationibus, colloctionibus, peccatorum expiatione transegerunt. Nonnulli etiam, qui visi sunt maximè idonei ad sacram synaxim, tū primum admissi sunt: aderant tū fortè duo Patres, qui è Chequiana prouincia, huc ad tēpus reuersi, confederant. Hæc trium sacerdotū præsentia auxit celebritatem, qua totū eum diem læti transigentes, gratulabantur, videre se aliquando diem illum, quo publicam ædem Dei optimi

Maximæ

Maximi inter Sinas aspicerent, quo Sinicum caelum diu noctuque salutiferæ crucis signum illustraret; hæc enim prima crux est, quæ domesticos parietes egressa Nanquini publicum aspexit. In cuius tam insignis beneficij memoriam exsculpta est nostris Sinicisque litteris & parieti immissa sequens inscriptio: NANQVINI ANTIQVÆ REGVM SINARVM CVRIÆ, SOCIETAS IESV PRIMO TEMPLVM DEO OPTIMO MAXIMO, PVBLICE POSVIT DICAVITQVE; ANNO SALVTIS M. D C X I. MENSE MAIO, DIE TERTIA.

Superfedeo Europæis oculis templi Sinici fabricam subijcere, in magnificis sunt illi delasati ædificijs, ad quorum amplitudinem, peregrinum hîc solum nihil struit; quanquam præ suis Sinæ nostram struendi rationem admirentur. Nos interim in paruis nos iactamus, sed tamen ita, vt magis nos delectet Religionis Christianæ exædificatio, ad Europæorum, si singulos spectes, altitudinem & pulchritudinem pertinens, similior futura cum auctiori incremento, numero se roborauerit. Quod ex huius anni lætitia, quam in res, ex tanto locorum interuallo partimur, aliquando futurum auguramur. Verum læta sit hæc istius anni clausula, & Hancenam expeditionem, cuius hîc initia poni possent, suo & loco & tempori transcribamus.

Missio